

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

VILÁGGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET

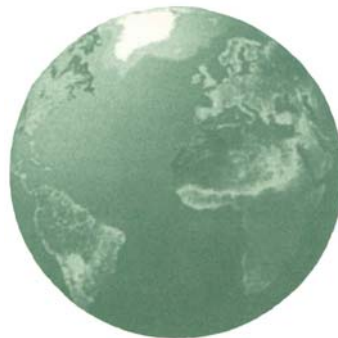
Műhelytanulmányok

59. szám

2004. június

Szalavetz Andrea

GAZDASÁGI SZERKEZET ÉS VERSENYKÉPESSÉG
MAGYARORSZÁGON

1014 Budapest, Orszagház u. 30.
Tel.: 224-6760 • Fax: 224-6761 • E-mail: vki@vki.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Kutatásunk arra a kérdésre keresett választ, hogy a hazai gazdaság szerkezete és a szerkezet átalakulása mutat-e összefüggést a versenyképességgel (illetve annak változásával), és ha igen, milyen időtávon? További célkitűzésünk egy olyan adatbázis kiépítése volt, amely lehetővé teszi, hogy szemléletes statisztikákkal érzékeltessük, hogy miként illeszkedtek a hazai szerkezeti változások a nemzetközi tendenciákba. Megvizsgáltuk, hogy mit árulnak el a szerkezeti versenyképesség különböző mutatói, és mi az, amit homályban hagynak.

Kutatásunk főbb megállapításai az alábbiak voltak:

- (1) Bár a gazdaság (a termelés és az export) szerkezeti összetétele rövid és középtávon erőteljesen befolyásolja a teljesítményt, a versenyképesség szempontjából hosszabb távon nem az a fontos, hogy mire szakosodott az ország, hanem hogy milyenek a gazdasági tevékenység minőségi paraméterei.
- (2) A makroszerkezeti hasonlóság önmagában nem – legfeljebb csak termelékenységi adatokkal kiegészítve – utal versenyképességre. Az egyetlen makroszerkezeti adat, amely csekély mértékben, de mégis utalhat a versenyképességre, az a szolgáltatásokon belül a legdinamikusabban növekvő és legnagyobb fajlagos hozzáadott értéket biztosító üzleti szolgáltatások GDP-aránya.
- (3) A munkatermelékenység szintjeinek nemzetközi összehasonlítása azt mutatja, hogy ma már nem egyértelműen az Egyesült Államok a legmagasabb termelékenységet képviselő viszonyítási pont: az egy munkaóra jutó hozzáadott érték tekintetében több ország több iparága is magasabb értékeket ért el.
- (4) A feldolgozóipar szerkezeti összetételének nem szabad túlzott versenyképességi jelentőséget tulajdonítani. A gazdaságok terciarizálódásával a feldolgozóipari összetétel versenyképességi relevanciája csökken. A szolgáltatások nem csupán a GDP-n belül nyernek egyre nagyobb teret, de exportarányuk is gyorsan nő. A szolgáltatásexport gazdasági súlyának növekedésével a gazdaságszerkezet és a versenyképesség összefüggésének bemutatását nem célszerű az áruszerkezeti összetétel elemzésére korlátozni.
- (5) A feldolgozóipari szerkezeti összetétel megváltozásának, az alacsony technológiaigényű iparágak feldolgozóipari részaránycsökkenésének stb. nem szabad túlzott versenyképességi jelentőséget tulajdonítani. A fejlett országok ugyanis a verseny éleződésére döntően nem az iparágak közötti átstrukturálódással, inkább az iparágakon belüli szakosodásváltoztatással reagálnak, vagyis az iparágak leginkább technológia- és tudásigényes szegmenseire, illetve egy-egy szegmensben belül a magasabb minőségű termékek gyártására specializálódnak. Az átalakulás éveiben ugyanakkor a strukturális átrendeződés mértéke bizonyos értelemben mégis versenyképesség-

emelkedésre utalt, hiszen a szerkezeti változás az átalakuló országok világgazdasági betagozódásával esett egybe.

- (6) Napjainkban, amikor a csúcstechnológiát megtestesítő termékek munkaigényes fázisait kevésbé fejlett, de relatíve olcsó munkaerővel bőven ellátott országokban végzik, a tudás- és technológiaigényesség besorolását már nem termékszinten, hanem a termelési fázisok szintjén kell elvégezni. A csúcstechnológiát képviselő termékek pusztán termelési és exportaránya önmagában még nem ad választ arra a kérdésre, hogy a magas arány milyen típusú versenyelőnynek köszönhető: relatíve alacsony bérszínvonalra visszavezethető egyszerű költségalapú versenyképességnek, vagy egyéb, fenntarthatóbb versenyképességet eredményező kompetenciáknak?

BEVEZETÉS

Időről időre a közgazdasági elméleti viták homlokterébe kerül az a kérdés, hogy a gazdasági szerkezet minőségi jellemvonásai és egyáltalán a gazdaság szerkezeti összetétele milyen mértékben befolyásolja a versenyképességet. Pontosítsunk! A gazdaság szerkezeti összetételét a leggyakrabban nem közvetlenül a versenyképességgel, hanem a gazdaság növekedésével, illetve középtávú növekedési kilátásaival hozzák összefüggésbe, vagyis azt mérik fel, hogy mekkora a növekedés strukturális komponense.

Vajon azért van-e különbség az egyes országok fejlettsége között – teszik fel a kérdést közgazdászok –, mert egyeseknek egyszerűen jobb a teljesítményük, termelékenyebbek, jobb minőséget állítanak elő, hatékonyabban dolgozzák meg a piacot, vagy pedig az a különbség fő oka, hogy míg az egyik ország gyorsan növekvő iparágakra specializálódott, a másik iparszerkezetében viszonylag jelentős súlyt képviselnek a gazdasági pozíciójukat éppen elvesztő, az iparágak közötti versenyben visszaszoruló iparágak? Jobb teljesítmény vagy a kornak jobban megfelelő gazdaságszerkezet áll a fejlettségi különbségek mögött?

Magyarországon utoljára a nyolcvanas évek végén készült átfogó elemzés a gazdaságszerkezet minőségéről nemzetközi összehasonlításban. (Kádár 1988) A magyar gazdaság azóta több szempontból is gyökeres átalakuláson ment keresztül, ami lehetetlenné teszi, hogy a jelenlegi – más dimenzióban megnyilvánuló – tendenciákat és mutatószámokat a hivatko-

zott tanulmány megállapításaival vessük össze. Továbbra is kérdés ugyanakkor, hogy miként értékeljük a magyar gazdaságszerkezet egyes minőségi paramétereit nemzetközi összehasonlításban?

A tanulmány Kádár módszertanát követi. Külön-külön nagyító alá tesszük a gazdaságszerkezet egyes minőségi paramétereit, majd nemzetközi összehasonlításnak vetjük alá azokat. Kutatásunk egyik célkitűzése egy olyan adatbázis kiépítése, amely lehetővé teszi, hogy szemléletes statisztikákkal érzékeltesük, hogy miként illeszkedtek a hazai szerkezeti változások a nemzetközi tendenciákba.

Arra a kérdésre keresünk választ, hogy a hazai gazdaság szerkezete és a szerkezet átalakulása mutat-e összefüggést a versenyképességgel (illetve annak változásával), és ha igen, milyen időtávon? Megvizsgáljuk továbbá, hogy mit árulnak el a szerkezeti versenyképesség különböző mutatói, és mi az, amit homályban hagynak.

Kutatásunk egyik legfontosabb következtetése, hogy bár a gazdaság (a termelés és az export) szerkezeti összetétele rövid és középtávon erőteljesen befolyásolja a teljesítményt, a versenyképesség szempontjából hosszabb távon nem az a fontos, hogy mire szakosodott az ország, hanem hogy milyenek a gazdasági tevékenység minőségi paraméterei.

SZERKEZETI HASONLÓSÁG: A MAKROSZERKEZET

Ha egy gazdaság szerkezete hasonlít a fejlett országokéhoz, az néhány dolgot

elárul az adott ország teljesítményéről. Mindazonáltal a szerkezeti összetétel mutatója sok mindent homályban hagy. A szerkezeti átalakulás Fischer–Clark-modelljére¹ épülő közmegegyezés szerint a gazdasági fejlődés terciarizálódással jár együtt: a szolgáltatások hozzáadottérték-arányának elmaradása a fejlett országok megfelelő mutatójának értékétől alacsonyabb gazdasági fejlettséget tükröz. Ez azonban nem áll minden egyes ország gazdaságtörténetének egészére. Ne csupán a fejlődő országok iparosításának történelmi, gazdaságtörténeti sikereire gondoljunk! Néhány fejlett ország makroszerkezete még a legutóbbi években is a tankönyvi modellektől eltérően változott. A legutóbbi technológiai-gazdasági paradigmaváltozás, az információtechnológiai forradalom egyik következményeként, számos információtechnológiai termékek gyártására szakosodott ország esetében a modernizáció, a gazdasági növekedés és fejlődés felgyorsulása nem a szolgáltatások, hanem épp a feldolgozóipar összes hozzáadott értéken belüli részarány-növekedésével járt együtt. Ezekben az országokban nem figyelhető meg a gazdasági fejlődés az egy főre jutó GDP-növekedés és a feldolgozóipari GDP/összes GDP közötti átváltásban (*trade-off*). A kilencvenes években, az egy főre jutó GDP mutatójával mért gazdasági fejlettség és a feldolgozóipari részarány néhány országban (Finnország, Írország, Korea, Magyarország) azonos irányba mozdult el.

Amint az 1. és 2. táblázatokból kiderül, Magyarország makroszerkezete (a

többi visegrádi országhoz hasonlóan) nem mutat lényeges eltérést a fejlett OECD-országok makroszerkezetétől. Mindez azonban még önmagában nem utal szerkezeti versenyképességre. Az egyetlen makroszerkezeti adat, amely csekély mértékben, de már önmagában is versenyképességre utalhat, az a szolgáltatásokon belül a legdinamikusabban növekvő és legnagyobb fajlagos hozzáadott értéket biztosító üzleti szolgáltatások GDP-aránya. Az 1. táblázatból kitűnik, hogy a magyar adatok ebben a tekintetben némileg a fejlett országok alatt maradnak. Az üzleti szolgáltatások körébe tartoznak a számítógépes szolgáltatások, a kutatás-fejlesztés, a mérési és tesztszolgáltatások, a vállalati, vállalatszervezeti, üzemszervezési és humánerőforrás-fejlesztési tanácsadás, valamint a marketing szolgáltatások.

Ennek a területnek a fejlesztése versenyképességi szempontból nem csupán annak tudásintenzitása és kiemelt fajlagos hozzáadottérték-aránya miatt elengedhetetlen, hanem mert ezek az iparágak igen jelentős foglalkoztatók, és a vállalkozások zöme az önmagában is kiemelt gazdaságpolitikai figyelmet érdemlő kis- és középvállalat. A WTO adatai azt mutatják, hogy a szolgáltatások iránti kereslet dinamikusan, a termékek iránti keresletnél is gyorsabban nő.²

A makroszerkezet hasonlóságára visszatérve, ezek az adatok leginkább termelékenységszemponttal kiegészítve adnak lehetőséget megalapozottabb versenyképességi következtetésekre. Tekintsük át a termelékenységnövekedés alakulását a kilencvenes évek második felében! A 3. táblázatból kitűnik, hogy nemzetgazdasági

¹ Fejlődésük során az országok három fázison mennek keresztül. Az első fázisban a gazdasági tevékenység főként a mezőgazdaságban és a kitermelőiparban koncentrálódik. A második fázisban a feldolgozóipar, a harmadikban pedig a szolgáltatások kerülnek előtérbe.

² 1990 és 2000 között a világ áruexportja évente átlagosan 6, szolgáltatásexportja 7%-kal növekedett. 2002-ben a világ szolgáltatásexportjának értéke már az áruexport egynegyedét tette ki. (WTO, World Trade Report, 2003, p. 10.)

szinten az átalakuló országokban gyors termelékenységjavulás következett be. Meglepő módon, a legtöbb OECD-országban nem csupán a feldolgozóipar teljesítményére vezethető vissza a termelékenységemelkedés: a mezőgazdaság termelékenysége szintén erőteljesen – sok esetben a feldolgozóiparénál gyorsabban – emelkedett.

A 3. táblázat adatairól az elemző Jacob Viner 1952-es megállapítására aszszociál, miszerint nem állíthatjuk, hogy a feldolgozóipari szakosodás immanens előnyökkel rendelkezik a mezőgazdasággal szemben. A maga idejében ez forradalmi módon a közmegegyezéssel szembeszálló megállapítás volt, hiszen a közgazdász szakma Smith és Ricardo óta a mezőgazdaságot stagnáló, alacsony technológiai színvonalú, továbbá a feldolgozóiparnál alacsonyabb termelékenységű és kisebb termelékenységemelkedésre képes szektornak tartotta. Napjainkra ez a közmegegyezés is jócskán megkérdőjeleződött: az információtechnológiára jellemző nagyfokú technológiai komplementaritás³ következtében, az utóbbi évtizedben a legfejlettebb országok mezőgazdaságának termelékenysége kimagasló mértékben emelkedett.

A 4. táblázat a mezőgazdasági és a feldolgozóipari munkatermelékenység növekedését állítja párba a legfejlettebb országokban, a kilencvenes években. A felsorolt 15 fejlett ország közül tízben (!) a mezőgazdaság termelékenységemelkedése meghaladta a feldolgozóiparét.

A 3. táblázatra visszatérve megállapíthatjuk, hogy egyedül a szolgáltatások terén mutatkozik lemaradás. Az Egyesült

Államok és az Egyesült Királyság kivételével egyetlen fejlett országban sem emelkedett számottevő mértékben a szolgáltatások termelékenysége.

Elemzők ezt a jelenséget hajlamosak az ún. Baumol-betegséggel magyarázni, vagyis azzal, hogy szektorspecifikus sajátoságaikból következően a szolgáltatásokban kevésbé lehetséges számottevő termelékenységjavulást elérni, mint a termelő ágazatokban. (Baumol 1967) A kilencvenes évek második felében, ahogy ezt Bosworth és Triplett bebizonyították (2003) ez a tétel megdőlt. Az Egyesült Államok legtöbb szolgáltatási szektorában a szolgáltatások termelékenysége a feldolgozóipari termelés termelékenységéhez hasonló ütemben nőtt.

A termelékenység emelkedésének adatai ugyanakkor homályban hagyják, hogy vajon csupán az alacsony viszonyítási alapnak köszönhető a gyors javulás, vagy a gépesítettség nőtt meg, a technológiai színvonal emelkedett. Arra sem derül fény, hogy a hasonló mértékű termelékenységemelkedés valójában kiugróan versenyképes ágazatot jelöl (például a dán sertésenyésztést), vagy végzetesen lemaradót (a magyar mezőgazdaságot).

Erre legfeljebb az egy foglalkoztatottra (vagy egy teljesített munkaórára) jutó hozzáadott érték összehasonlító idősorai-val, továbbá a világpiacon részesedés idősoraival együtt lennének képesek következtetni. Az abszolút értékekre, vagyis a munkatermelékenységi szintek összehasonlítására mindenképpen szükség van: abszolút értékek híján, a pusztán növekedési adatok nem sokat mondanak.

Az *Eurostat Statistics in Focus* kiadványai időről időre bemutatnak egy-egy iparágat a foglalkoztatottak számának, az iparági teljes és az egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott értéknek, valamint

³ Technológiai komplementaritás alatt azt a jelenséget értem, hogy az információtechnológia más ágazatok technológiájába behatol, és a technológiát felhasználó ágazatok termelékenységét látványosan emeli.

a béreknek és a külkereskedelmi teljesítménynek a mutatóival. Ezek az adatok az EU (15) tagországaira vonatkoznak. Az adatbázis fő korlátja, hogy az Egyesült Államokra nem terjed ki, továbbá az eddigi kiadványok csupán gépipari szakágazatokat öleltek fel. Az Eurostat adatai dinamikus megközelítésre, a változások feltérképezésére alkalmatlanok, mert csak a 2000-es évre vonatkozólag állnak rendelkezésre. A negyedik korlát abból fakad, hogy a munkatermelékenység szintjét az egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték és nem az egy teljesített munkaóra-ra jutó hozzáadott érték segítségével szemlélteti, holott az összes teljesített munkaórák számát tekintve komoly eltérések vannak az egyes országok között. (Van Bastelaer–Vaguer 2004) Mindazonáltal az 5. táblázat így is érzékelteti, hogy az Európai Unió tagországain belül is számottevő munkatermelékenységi szintkülönbségek vannak. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy az írt adatok kevéssé hasonlíthatók össze az Európai Unió más tagállamainak adataival, ugyanis a rendkívül alacsony írt társasági nyereségadó következtében fordított transzferárazás történik.

A fentieknél jobb viszonyítást tesz lehetővé a Groningen Growth Development Center ICOP (International Comparisons of Output and Productivity by Industry) adatbázisa. Ez utóbbi az Eurostat mind a négy fent felsorolt korlátját feloldja: az Egyesült Államok adatait is szerepelteti, továbbá 1979 és 2001 között mutatja be az egy teljesített munkaóra-ra jutó hozzáadott értékeket az összes feldolgozóipari ágazatban, két számjegyű bontásban.⁴ A

⁴ Ami az EU újonnan csatlakozott tagországait illeti, iparági bontásban az általam ismert statisztikák a termelékenység szintjét, az egy munkaóra-ra jutó hozzáadott értéket nem közlik. Az átalakuló országok statisztikáit tartalmazó egyik legátjobb adatbázis, a bécsi WIIW ipari adatbázisa

6/a és 6/b táblázatok adataiból két fontos következtetés adódik. Először, nem általános szabály, hogy az egy teljesített munkaóra-ra jutó hozzáadott érték idővel emelkedik: még azokban az években is, amelyek a gyors termelékenységemelkedés időszakaként kerültek be néhány EU-tagország, de különösen az Egyesült Államok gazdaságtörténetébe, a mutató értéke több ország több iparágában is csökkent. Másodszor, bár az információtechnológiai forradalom „vad” számokat produkált az egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték abszolút értéke és a termelékenységemelkedés területén, nem árt felfigyelnünk arra, hogy az információtechnológiai hardvergyártáson kívüli iparágak közül jelentős mértékű és a minta egészére jellemző termelékenységemelkedést épp a leginkább hagyományos iparágak mutattak. A ruházati és a papíripar termelékenysége kimagasló volt: az esetek több mint felében az információtechnológia iparágakat is magában foglaló feldolgozóipari átlagot is meghaladó mértékben emelkedett. A textilipar termelékenysége is a minta egészében nőtt, bár az emelkedés mértéke csupán három esetben haladta meg a feldolgozóipari átlagot. Kimagasló volt továbbá a csúcstechnológiai gyógyszeripart és az érett iparág kategóriájába tartozó egyéb szakágazatokat magában foglaló vegyipar teljesítménye.

A termelékenységi rangsor végén kullogó Portugália lassú, de kiegyenlített felzárkózást mutat, bár a fejlett országoktól még mindig jelentős mértékben le van maradva. A termelékenységi rangsor élére ugrott Írország láthatólag nem csupán az információtechnológiai gyártás területén ért el kimagasló eredményeket:

is csupán a munkatermelékenység láncindexeit teszi közzé kétjegyű bontásban.

a ruházati ipartól kezdve, a nyomdaiparon át a vegyi anyag és termék gyártásáig, továbbá a táblázatban nem szereplő informatikai alapú szolgáltatásokig számos iparágban dinamikusan nőtt a termelékenység. A táblázatból az is kitűnik, hogy már nem egyértelműen az Egyesült Államok a legmagasabb termelékenységet képviselő viszonyítási pont. Az egy munkaóra jutó hozzáadott érték tekintetében több ország több iparága is magasabb értékeket ért el.

SZERKEZETI HASONLÓSÁG: A FELDOLGOZÓIPAR IPARÁGI ÖSSZETÉTELE

A gazdaságszerkezet és a versenyképesség összefüggései leggyakrabban nem a makroszerkezet vonatkozásában, hanem a feldolgozóiparon belül kerülnek terítékre. A nemzetközi összehasonlító elemzések azt a kérdést teszik fel, hogy a versenyképesség eltérései milyen mértékben magyarázhatók a különböző technológiai-intenzitási szintek szerint csoportosított iparágak termelési (és export-) arányának különbségeivel. Versenyképesebb-e az a gazdaság, amelyben a csúcstechnológiát megtestesítő iparágak feldolgozóipari, export- és összes foglalkoztatotton belüli aránya magasabb (és megfordítva, amelyben az alacsony technológiai szintet megtestesítő iparágak gazdasági súlya kisebb)? Emelkedik-e a versenyképesség, ha a magas technológiaigényű iparágak feldolgozóipari és exportrészaránya emelkedik (és megfordítva, ha az alacsony technológiaigényűeké csökken)?

Bár ezek a kérdések mindenképpen elemzésre érdemesek, nyilvánvaló, hogy a

gazdaságok terciarizálódásával a feldolgozóipari összetétel versenyképességi relevanciája csökken.

A szolgáltatások nem csupán a GDP-n belül nyernek egyre nagyobb teret, de exportarányuk is gyorsan nő. (7. táblázat) A szolgáltatásexport gazdasági súlyának növekedésével a gazdaságszerkezet és a versenyképesség összefüggésének bemutatását nem célszerű az áruszerkezeti összetétel elemzésére korlátozni. A feltörekvő, fejlett technológiát képviselő iparágak feldolgozóipari arányára koncentráló elemzések figyelmen kívül hagyják, hogy a részaránymutatók, bár mind állapot-, mind változásmutató formájukban tetszetős összehasonlításokat tesznek lehetővé, torzításokra adnak alkalmat, illetve a versenyképesség szempontjából számos sokatmondó tényezőt homályban hagynak.

A legfejlettebb technológiát képviselő, dinamikusan növekvő iparágakra történő szakosodás és a növekedés és versenyképesség szoros összefüggését keresleti és kínálati tényezőkkel egyaránt magyarázzák. A keresleti összefüggés abban nyilvánul meg, hogy ezen iparágak világkereskedelmi forgalma és ezen iparágak termékei iránti kereslet dinamikusan nő. A 8. táblázat azt mutatja be, hogy néhány, részben csúcstechnológiát, részben (az OECD-besorolás szerint) közepesen magas technológiai szintet képviselő gépipari szakágazat termékeinek világkereskedelmi forgalma milyen drámai gyorsasággal növekedett a kilencvenes években.

Ami a kínálati tényezőket illeti, a csúcstechnológiát megtestesítő, dinamikusan növekvő ágazatok magas aránya azért mutat szoros összefüggést a gazdasági teljesítménnyel, mert ezekben az ágazatokban – a technológiavezérelt fejlődés elmélete értelmében – a technológia

fejlődése gyorsabb az átlagosnál, a technológia természetéből eredően több az innovációs, a technológiafejlesztési lehetőség.

Mindazonáltal, a technológiaintenzív szakágazatok termelési és exportarányának mutatói számos torzítást rejtenek, ami megakadályozza, hogy ezeknek a statisztikáknak az alapján megalapozott következtetéseket vonjunk le a versenyképességre vonatkozólag.

Vegyük először a technológiaintenzitás kategóriáját. A négy kategóriára finomított OECD-besorolás (csúcstechnológiai feldolgozóipar, közepesen magas technológiát megtestesítő feldolgozóipar, közepesen alacsony technológiai szintet megtestesítő feldolgozóipar, alacsony technológiát képviselő feldolgozóipar) homályban hagyja, hogy a csúcstechnológiát képviselő termékek helyi termelése milyen mértékben támaszkodik helyi kutatásra-fejlesztésre. A csúcstechnológiát megtestesítő termékek termelésének egyes műveletei esetenként munkaigényesek, és nem igényelnek különösebb szaktudást. Napjainkban, amikor a csúcstechnológiát képviselő termékek munkaigényes fázisait a kevéssé fejlett, de relatíve olcsó munkaerővel bőven ellátott országokban végzik, a tudás- és technologiaigényesség besorolását már nem termékszinten, hanem a termelési fázisok szintjén kell elvégezni.

A csúcstechnológiát képviselő termékek pusztán termelési és exportaránya önmagában még nem ad választ arra a kérdésre, hogy a magas arány milyen típusú versenyelőnynek köszönhető: relatíve alacsony bérszínvonalra visszavezethető egyszerű költségalapú versenyképességnek vagy egyéb, fenntarthatóbb versenyképességet eredményező kompetenciáknak. Ez utóbbiak közé tartozik a hálózati kompetencia, ami azt jelenti, hogy a helyi gazdasági szereplő az adott iparágban belüli

globális termelési hálózatok kedvező hálózati pozícióval rendelkező tagja. (Magyarországon példa erre a Flextronics.) Idetartozik a marketing- és piacmegdolgozási képesség, ami egyes délkelet-ázsiai országokat képessé tesz arra, hogy önállóan jelenjenek meg a piacon. Idetartozik a helyi kutatási-fejlesztési potenciál és a munkaerő relatíve magas képzettségi szintje, ami lehetővé teszi, hogy a magas technológiai színvonalat képviselő termék létrehozásának tudásintenzív fázisait vállalja magára a helyi cég.

A részaránymutatókat fajlagos hozzáadottérték-mutatókkal kiegészítve (lásd a 6/a és 6/b táblázatokat) már megalapozottabb következtetésekre jutunk. Sokatmondó lehet az export/importarány mutatója is, ami jelzi, hogy egységnyi exportnak mekkora az importvonzata. Ami ez utóbbi mutatót illeti, a nemzetközi szakirodalom rámutatott, hogy a versenyelőnyök megállapításhoz nem elégséges az export szerkezeti összetételét vizsgálni. A vertikális specializáció intenzitásának erősödése egyre időszerűbbé teszi, hogy a kutatók ne a bruttó, hanem a nettó exportot vegyék alapul, amikor volumenadatokat, illetve összes exporton belüli arányokat vizsgálnak. (Ferranti *et al.* 2001). Magyarországon Antalóczy Katalin és Sass Magdolna végzett ebben a tárgyban úttörő kutatásokat (Antalóczy–Sass 2003). A szerzők bemutatták, hogy a magyar sikertörténet alapját képező nagy, technológiaintenzív exportágazatok esetében milyen jelentős az export importvonzata, és milyen szorosán követi az import volumene az export ingadozását.

A 9-es táblázatok a részarányadatokat foglalják magukba. A csúcstechnológiát képviselő iparágak közé tartozik a gyógyszergyártás, az iroda- és számítógépek

gyártása, a híradástechnikai termékek gyártása, a műszergyártás, valamint a repülőgépek és űrtechnikai termékek gyártása. Amint a táblázatból kiderül, Magyarország nemzetközi összehasonlításban igen kedvező pozíciót tölt be, nem csupán a visegrádi országok megfelelő adatait haladja meg a magyar mutató értéke, de jónéhány EU-országot is. A csúcstechnológiai iparágak részarányának adatait napjainkban gyakran egészítik ki az információtechnológiai gyártás részarányával. Ebben a tekintetben különösen kiugró Magyarország előnye.

A közepesen magas technológiai szintet megtestesítő termékeket előállító iparágak közé tartozik a vegyipar (24-es ágazat gyógyszeripar nélkül) a gép és berendezésgyártás (29), máshová nem sorolt villamos gép, készülék gyártása (31), a közúti járműgyártás és az egyéb járműgyártás (35) néhány szakágazata. Németországban ennek a csoportnak a feldolgozóipari részaránya kiugróan magas. Mint ahogy erre az alacsony technológiai szintet megtestesítő termékeket előállító ágazatok táblázatát követően visszatérek, gazdaságpolitikai, iparstratégiai következtetéseinket torzíthatja, hogy az ágazatok technológiai besorolása meglehetősen önkényes, nem követi az egyes iparágak technológiai fejlődésében megfigyelhető ugrásokat, nem utal arra, hogy hasznosítják-e az egyes iparágak termelő berendezései más – esetenként csúcstechnológiát megtestesítő – iparágak fejlesztéseit stb.

Németországban például a közepesen magas technológiai szintet képviselő iparágak kimagasló feldolgozóipari aránya az egyik legdinamikusabban növekvő keresletű „termékcsoport” az üzleti megoldások terén felmutatott versenyképességet tükrözi. Összetett feldolgozóipari részegységek-

ből és szolgáltatási elemekből (főként szoftverrendszerekből) álló komplex rendszerekről van szó, technológiaintenzív tőkejavakat, elektronikát, vezérlő egységeket, szoftvereket és egyéb szolgáltatásokat tömörítő testreszabott rendszerekről, amelyeket az érett, közepesen magas technológiai szintet megtestesítő iparágnak számító 29-es ágazatba sorolnak, holott e rendszerek legtöbb alkotóeleme csúcstechnológiát képvisel.

Alacsony technológiai szintet megtestesítő termékeket előállító ágazatok közé tartozik az élelmiszeripar, a dohánytermékek gyártása, a textil-, a ruházati, a bőr- és cipőipar, a fafeldolgozás, a bútorigény, a papír- és nyomdaipar és a nyersanyagok visszanyerése hulladékból (37-es ágazat). Valójában ezeknek az ágazatoknak a jó része (tipikus példa az élelmiszer- és a textilipar, de akár a kiadói tevékenység és a nyomdaipar is) jelentős technológiafelhasználó: más iparágakban kifejlesztett technológiai vívmányokat épít be saját termelő berendezéseibe. (von Tunzelmann 2003, Smith 2000.) Az egyes iparágakban mért erőteljes termelékenységemelkedés gyakran utal arra, hogy az ún. alacsony technológiaigényű iparágak a valóságban jelentős technológiai megújuláson mehetnek keresztül. Így a *9/d táblázatban* feltüntetett arányszámokból – amelyek alapján Magyarország a fejlett OECD-országok közepmezőnyében helyezkedik el, csakúgy, mint az alacsony technológiai színvonalat megtestesítő termékeket előállító iparágak feldolgozóipari részarányának erőteljes csökkenéséről tanúskodó magyar idősorból – önmagukban nem következtethetünk versenyképesség-emelkedésre.

Igaz, az átalakuló országok strukturális átrendeződésének és bizonyos értelemben versenyképesség-emelkedésének mérté-

két gyakran szemléltetik ezekkel a drámai változásra utaló idősorokkal. Mivel a szerkezeti változás az átalakuló országok világgazdasági betagozódásával esett egybe, az iparági részarányadatok versenyképességi relevanciájával szemben tanúsított kételyeink fenntartása mellett mégis azt állíthatjuk, hogy az adott időszakban az iparági összetétel változása bizonyos mértékben versenyképesség-emelkedésre utalt.

Reprodukáltuk Gács Jánosnak (2002) a szerkezeti átalakulás mértékét számszerűsítő szemléletes táblázatát. A *10. táblázat* arról tanúskodik, hogy a feldolgozóipari átstrukturálódás mértéke Magyarországon volt a legnagyobb. A változás mértékének jelentőségét azonban még az átalakulás évtizedében sem szabad túlbecsülni.⁵ A fejlett országok ugyanis a verseny éleződésére döntően⁶ nem iparágak közötti átstrukturálódással, inkább az iparágakon belüli szakosodás-változtatással reagálnak (Landesmann–Burgstaller 1997, Brenton–Di Mauro 1998, Jansen–Landesmann 1999, Dulleck *et al.* 2003), vagyis az iparágak leginkább technológia- és tudásigényes szegmenseire specializálódnak, illetve egy-egy szegmensben belül

⁵ A változás mértékét számszerűsítő mutatók közül az export szerkezeti átrendeződése az iparági összetétel-módosulást (a termelés szerkezetének módosulását) számszerűsítő mutatónál megalapozottabb versenyképességi következtetésekre ad alkalmat. Éltes (2003) számításai bizonyítják, hogy az 1995-ös és a 2002-es magyar export-szerkezet kevesebb mint felerészben hasonlít egymásra.

⁶ Kivételt képez a textil- és ruházati ipar. A vizsgált fejlett országokban az 1990–2000-es időszakban 30–35%-kal csökkent az iparágban termelt hozzáadott érték feldolgozóipari részaránya; a legkevésbé Olaszországban és Belgiumban (közel 10, illetve 20%-kal), a leginkább Finnországban és Írországban (55, illetve 68%-kal). Ez utóbbi országokban a textil- és ruházati ipar jelentős részaránycsökkenése az új, feltörekvő iparágak részarányának gyors emelkedésére vezethető vissza. (Forrás: OECD STAN Indicators Database alapján saját számítás.)

a magasabb minőségű termékek gyártására. Gács két számjegyű iparági átrendeződésadatai így önmagukban csak mérsékeltén pozitív következtetésekre adnak alkalmat.

Dulleck és szerzőtársai a kelet-európai és a balti országcsoport exportszerkezetének elemzésével, az export relatív egységértékének számszerűsítésével bemutatták, hogy a vizsgált országcsoportok milyen módszerrel és módszerenként milyen mértékben fejlesztették exportszerkezetüket. Elemzésükből világosan kiderül, hogy a magasabb minőség felé történő elmozdulás legelterjedtebb útja az iparágak közötti átstrukturálódás volt. Mindez ugyanakkor nem mindig jelentett valódi versenyképesség-emelkedéssel járó minőségi elmozdulást. A magasabb relatív egységértékszintű iparágakon belül (amelyekre ezek az országok újonnan specializálódtak) a vizsgált országcsoport rendre a legalacsonyabb minőségi szegmensekben képviseltette magát. A szerzők szerint valódi minőségi elmozdulást, igazi versenyképesség-emelkedést inkább a másik két módszer, az iparágakon belüli magasabb minőségi szegmensre történő specializálódás, illetve az adott szegmensben belül a magasabb minőségű termékek gyártására történő szakosodás hozhat.

A TERMELÉS EXPORTARÁNYA

A szerkezeti versenyképesség további, gyakran elemzett mennyiségi mutatói közé tartozik a termelés exportaránya, amelylyel az adott ország és iparág világgazdasági integráltságát számszerűsítik. Ez a mutató sem ad lehetőséget mély értelmű versenyképességi következtetésekre, hiszen

a magas és növekvő exportarány országméret, szakosodás, gazdaságpolitika és számos egyéb tényező függvénye.

A *11-es táblázatokból* egyrészt nyilvánvaló, hogy még a viszonylag kevésbé aggregált ágazatokban is a termelés exportarányának mutatója tekintetében óriási különbségek lehetnek az egyes országok között. A 100-at meghaladó érték jelentős reexportra utal. Ugyanakkor a magas exportarány nem feltétlenül a versenyképesség jele. A magas érték a legtöbb esetben annak köszönhető, hogy globális termelési hálózatokba integrált, konzernben belül kereskedő helyi szereplők anyavállalatuk globális piacait látják el az adott részegységből valamilyen globális iparágban. A magas exportarány így a skáláhozadék kihasználására, nagyszorozatú termelésre és konzernben belüli kereskedelemre utal. Megfordítva, a belső értékesítés relatíve magas aránya sem jelent önmagában versenyképességet.

DIVERZIFIKÁCIÓ ÉS KONCENTRÁCIÓ

A közmegegyezés szerint a termelés és az export túlzottan erőteljes koncentrációja fékezi a gazdasági növekedést, s fokozza a gazdaság függőségét a konjunkturális ingadozásoktól. Nem mindegy természetesen, hogy a koncentráció élelmiszerek és nyersanyagok vagy számítástechnikai alkatrészek és perifériák tekintetében mutatkozik meg, hiszen az árak ingadozása ez utóbbi termékek esetében korántsem olyan erőteljes (bár a kereslet, mint a legutóbbi évek fejleményei mutatták, meg lehetőségen magas lehet).

Az érem másik oldalaként, a túlzott diverzifikáció is komoly versenyhátrányt jelenthet. A nyolcvanas évek végén Kádár (1988) a hazai termelési és exportszerkezetnek épp ezt a vonását kárhoztatta. Blomström és Meller (1991) a latin-amerikai importhelyettesítő iparosítás következményeként létrejött erősen diverzifikált, torz gazdasági szerkezetéről írta, hogy míg a skandináv országok iparosítási erőfeszítései lassan és fokozatosan töltötték meg az *input-output* táblázatok üresen maradt rubrikáit, addig Latin-Amerikában nemcsak, hogy egyszerre akarták kitölteni az összes rubrikát, de ugyanazokkal a számokkal is, mint az Egyesült Államokban! Néhány év alatt több latin-amerikai ország termelési szerkezete meglepő hasonlóságot kezdett mutatni az amerikai szerkezettel.

A koncentráció mértékét részben iparág-specifikus tényezők befolyásolják. Ha egy ország olyan globális iparágakra szakosodik, amelyekre egyrészt erős vertikális specializáció jellemző, másrészt egy-egy telephely termelése a világkereslet jelentős részét elégíti ki, akkor koncentrált struktúra alakul ki. A koncentrációt a helyi GDP volumene is befolyásolja. Ha ez viszonylag alacsony, akkor akár egy-egy transznacionális vállalat helyi tevékenységének felfutása is jelentős koncentrációt okozhat.

A versenyképesség-elemzések általában nem a termelés, hanem az export koncentrációját vizsgálják (lásd Éltető [2003] áttekintését). Mindazonáltal a gazdasági szerkezet és a versenyképesség összefüggésének taglalásához releváns lehet a feldolgozóipari termelési szerkezet koncentrációjának bemutatása is, nemzetközi összehasonlításban. Ehhez az OECD termelési statisztikai adatainak segítségével kiszámítottuk a legnagyobb bruttó terme-

lési értékű iparágak (az iparágakat három számjegyű bontásban elemeztük) részarányát a teljes feldolgozóipari termelésből. Az eredményeket a *12. táblázat* mutatja be. Az OECD adatbázis négy és három számjegyű bontásban szolgáltat adatokat. A 23-as ágazat esetében (kocszgyártás, kőolaj-feldolgozás, nukleáris fűtőanyagok gyártása) csak kétjegyű adatokkal rendelkezünk. Mivel az esetek zömében a 23-as ágazat domináns részét a 232-es szakágazat adja, a 23-as szakágazatot három számjegyűként vettem figyelembe, ami minimális mértékben torzítja az eredményt. A másik torzítás abból fakad, hogy az adatbiztonság követelményét szem előtt tartva egy-két országban nem minden egyes háromjegyű szakágazat adatát adták meg. Ez esetben a rendelkezésre álló négyjegyű adatokat aggregáltam.

A 12. táblázatból kitűnik, hogy Magyarországon a termelés koncentrációja jóval nagyobb, mint a legtöbb EU-tagországban. Ez részben arra vezethető vissza, hogy a gazdaság információtechnológiai termékek gyártására szakosodott. (A hasonló specializációjú Írország és Finnország termelési koncentrációja még a magyarországinál is magasabb.)

JÖVEDELMEZŐSÉG

A gazdaságszerkezet és a versenyképesség összefüggésének értékeléséhez többkevesebb fenntartással használatos mutató az egyes gazdasági tevékenységek jövedelmezősége. A fenntartások abból fakadnak, hogy a gazdaságpolitika, (elsősorban a vállalati nyereségadó és az egyéb vállalati adók, továbbá a nem bérjellegű költ-

ségek mértéke) mindennemű nemzetközi jövedelmezőségi összehasonlítást erősen torzít. Az 5. táblázattal kapcsolatban már felmerült a (fordított) transzferárazás lehetősége, ami nem csupán a munkatermelékenységi, de a jövedelmezőségi adatokat is torzítja. Elképzelhető mindazonáltal két olyan összehasonlítás, ami mégis elárul valamit a gazdaságszerkezet és a versenyképesség jövedelmezőségi szempontból vizsgált összefüggéséről. Az első az üzleti szolgáltatások és a feldolgozóipari tevékenység jövedelmezőségének összehasonlítása. A *13. táblázat* azt mutatja be, hogy az üzleti szolgáltatásokban termelt üzemi eredmény mennyire haladja meg a feldolgozóipari üzemi eredményt. A számok értékeléséhez érdemes az 1. táblázat adatait is figyelembe venni, vagyis azt, hogy az üzleti szolgáltatásokban termelt üzemi eredmény csupán annyival haladja-e meg a megfelelő feldolgozóipari mutató értékét, mint amennyivel az üzleti szolgáltatások GDP-aránya meghaladja a feldolgozóiparét, vagy annál nagyobb mértékben. A táblázatból látható, hogy a fejlett országok többségében az üzleti szolgáltatások jövedelmezősége kiemelkedő, kétszerese-nyolcszorosa a feldolgozóiparban termelt üzemi eredménynek. Az üzleti szolgáltatások és a feldolgozóipar GDP-arányának összevetéséből az derül ki, hogy az előbbi szektor jövedelmezősége nem csupán annyival magasabb, mint amennyit a szektornak a feldolgozóiparnál nagyobb GDP-aránya indokolna. Különösen kiemelkedő Németország teljesítménye ebben a tekintetben. Németországban az üzleti szolgáltatások GDP-aránya több mint kétszeresen haladja meg a feldolgozóiparét, jövedelmezősége azonban több mint hétszeresen.

A másik elemzési lehetőség, a feldolgozóiparban termelt üzemi eredmény iparági megoszlásának összehasonlítása. Cso-

portosítsuk az iparágakat a hagyományos, „hanyatló”, érett és dinamikus, feltörekvő kategóriák szerint,⁷ és tekintsük át, hogy az egyes iparágakban termelt üzemi eredmény a teljes feldolgozóipari üzemi eredménynek mekkora hányadát adja. A táblázatok alapján egyrészt az szembetűnő, hogy egy-két úgynevezett hanyatló iparág az esetek zömében nagyobb arányban járult hozzá a teljes feldolgozóipari jövedelmezőséghez (*14-es táblázatok*), mint a feltörekvő, technológiaiigényes, dinamikusan növekvő iparágak közül az iroda- és számítógépgyártás vagy a híradástechnikai termékek gyártása. Különösen a fémfeldolgozási termékek gyártásának jövedelmezősége kimagasló, de amennyiben a „hanyatló” iparágak jövedelmezőségét az iroda- és számítógépek gyártásának jövedelmezőségével hasonlítjuk össze – ahol az információtechnológiai termékeket sújtó recesszió torzító hatásának elkerülése érdekében a visszaesés előtti 1999-es csúcsev adatait is megadtuk –, akkor is levonhatjuk azt a következtetést, hogy a feltörekvő, dinamikus növekvő iparágak jövedelmezősége mélyen a hanyatló iparágaké alatt marad. Mindez alátámasztja az iparágak technológiaiintenzitás szerinti megoszlásából s annak idősorából levonható versenyképességi következtetések értékével szemben fentebb hangoztatott kételyeinket.

A teljes feldolgozóipari üzemi eredményhez való hozzájárulás mértéke természetesen nem csupán egy-egy iparág jövedelmezőségétől függ, hanem az adott iparág méreteitől is. Talán nem véletlen, hogy a teljes üzemi eredményhez a legnagyobb arányban a teljes feldolgozóipari hozzáadott érték nagy részét kitevő érett iparágak járultak hozzá. A teljes üzemi

eredményhez történő hozzájárulás mértékét ezért célszerű a feldolgozóipar iparági megoszlásának adataival együtt vizsgálni. Ezt mutatják be a *15-ös táblázatok*, amikből feketén-fehéren kiderül, hogy néhány erősen koncentrált iparszerkezetű ország kivételével a dinamikus, feltörekvő iparágak és különösen az iroda- és számítógépgyártás részaránya az összes feldolgozóipari hozzáadott értékből minimális. Az információtechnológiai forradalom eufóriájában – nem tagadva azokat a valóban radikális változásokat, amelyek az új technológiai paradigma nyomán alakították át az üzleti környezetet, a versenytényezőket és a versenyfeltételeket – azért ne feledkezzünk meg arról, hogy az iparág, egy-két kivételtől eltekintve, a fejlett országokban messze nem volumen-hordozó!

BRUTTÓ ÁLLÓESZKÖZ- FELHALMOZÁS

A szerkezeti versenyképesség előrejelzésére is alkalmas mutató a beruházások alakulását számszerűsítő idősorok. Ha egy országban kiegyenlített és nemzetközi összehasonlításban magas beruházási, bruttó állóeszköz-felhalmozási tevékenység folyik, akkor ez, piacgazdasági viszonyok közepette, felzárkózásra utal. Tekintsük át először két fő gazdasági szektor, a mezőgazdaság és a feldolgozóipar bruttó állóeszköz-felhalmozási adatait a kilencvenes években. (*1. és 2. ábra*) Az összehasonlíthatóság érdekében viszonyszámokat képeztünk: az adott évi bruttó állóeszköz-felhalmozás értékét az adott szektorban az adott évben termelt hozzáadott érték arányában adtuk meg.

⁷ Ugyanerre a csoportosításra vezet az OECD technológiaiigényesség szerinti besorolása.

Ez az arányszám alkalmas az eszköz-felhalmozás kiegyenlítettségének érzékelte-tésére. Bár a beruházások általában meg-határozott időszakban sűrűsödnek, fejlett országokban ritkán tapasztalható az eszközfelhalmozás túlzottan erőteljes ingado-zása. (Korea esetében az 1998-as válság-ra vezethető vissza az amúgy kiemelke-dően magas szintű és hozzáadottérték-arányú állóeszközfelhalmozás radikális visszaesése.)

Ami a tendenciákat illeti, megállapít-hatjuk, hogy a mezőgazdaságban a kilencvenes évek második felében a legtöbb fejlett országban erőteljesen gyorsult az állóeszköz-felhalmozás. Nem így a feldol-gozóiparban. A kilencvenes években a vizsgált országok zömében az állóeszköz-felhalmozás hozzáadottérték-aránya stag-nált, vagy csak minimális mértékben nö-vekedett a feldolgozóiparban. Ne tévesz-szen meg bennünket ugyan-akkor, hogy a felhalmozás hozzáadottérték-arányának szintje a feldolgozóiparban mélyen a me-zőgazdasági szint alatt marad. Mindez a relative alacsonyabb mezőgazda-sági hoz-záadott értéknek (a nevezőnek) köszönhe-tő. Ami az abszolút értékeket illeti, a feldolgozóipari bruttó állóeszköz-felhalmozás természetesen a mezőgazda-ságban mért értékek sokszorososa.

A tendencia (a mezőgazdaságban mért állóeszköz-felhalmozás gyorsulása) ugyanakkor sokatmondó: rávilágít arra, hogy a versenyképesség megőrzése érdekében a fejlett országok szisztematikusan növelik a mezőgazdaság gépesítettségét, a mezőgazdasági termelés tőkeintenzitását.

Az állóeszköz-felhalmozás szintkülönb-ségeiről elmondhatjuk, hogy Magyaror-szág meglehetősen mélyről, a vizsgált országok (Magyarország nélküli) átlagá-nál 15 százalékponttal mélyebbről indult a kilencvenes évek elején. Felzárkózása

kevésbé látványos, mint ahogy az ábra mutatja (az ábra Magyarország esetében is felhalmozásgyorsulásról tanúskodik), mert a mezőgazdaságban termelt hozzá-adott érték (a nevező) reálértékben csak minimálisan nőtt.

KUTATÁS-FEJLESZTÉS

A szerkezeti összetétel adatait kiegészítő mutatók közül, a termelés helyi K+F-intenzitásának mutatói szintén hozzájárul-nak versenyképességi következtetéseink megalapozottabbá tételéhez. Az OECD-adatbázis segítségével az üzleti szektor K+F-kiadásait hasonlítjuk össze iparágan-ként az adott iparágban termelt hozzá-adott érték arányában.

A mutató alakulását egyrészt a helyi K+F-erőfeszítések, másrészt a feldolgozó-ipari hozzáadott érték alakulása (a neve-ző) befolyásolja. A 16. táblázatban sze-replő számos országban a feldolgozóipari hozzáadott érték olyan gyorsan növeke-dett a vizsgált időszakban, hogy hiába erősödött esetleg a termelés helyi K+F-igényessége (mint például Írországban), a mutató csökkenő tendenciáról tanúskodik. Fordított forgatókönyv is elképzelhető: Japánban például erőteljesen csökkent (!) a feldolgozóipari hozzáadott érték a vizs-gált időszakban, ami önmagában is ma-gyarazza a 16. táblázatban szereplő ja-pán idősor növekedését.

A torzítások elkerülése érdekében a 17. táblázat párba állítja a 16. táblázat-ban feltüntetett mutató és a feldolgozó-ipari hozzáadott érték növekedésének százalékos értékét a vizsgált időszakban, s így kitűnik, hogy a nevező változása

miként befolyásolja a kutatásigényesség mutatójának alakulását.

Vizsgáljuk meg iparági szinten a kutatásigényesség alakulását! Három kiemelt iparágat mutatunk be, amelyekben erőteljesen növekedett a termelés helyi K+F-igényessége. Természetesen mindhárom iparágban erőteljes nemzeti eltéréseket fedezünk fel. (18. táblázatok)

KÖVETKEZTETÉSEK

A globalizáció és a vertikális specializáció erősödése furcsa, a hagyományos tényező-ellátottságból kiinduló elméletekkel nehezen magyarázható termelési szerkezeteket hozott létre; esetenként példátlanul gyors szerkezetváltozást indított el. A gazdaság szerkezeti összetételének és a versenyképességnek az összefüggése néhány gyorsan felzárkózó ország esetében a korábbiaknál is egyértelműbbnek tűnik. Ugyanakkor, a világgazdaság jónéhány kiemelkedően versenyképesnek tartott szereplője esetében a versenyképesség épp nem a legmagasabb technológiai szintet megtestesítő iparágakban, hanem az érett, netán a hanyatló szektorokban mutatkozik meg.

A fenti változások azt bizonyítják, hogy a gazdaság szerkezeti összetételének hasonlóságából vagy éppen különbözőségéből kiinduló elemzések nem mindig vezetnek megalapozott következtetésekhöz. Nincs optimális gazdasági szerkezet, nem az számít, hogy mire specializálódik egy ország, hanem hogy megfelelő műszaki szinten és megfelelő hatékonysággal termeljen azokban a szektorokban, amelyekre specializálódott.

1. táblázat
A makroszerkezet nemzetközi összehasonlításban, 2001-ben, %
(Az egyes szektorokban mért GDP részaránya a nemzetgazdasági GDP-ből)

	Feldolgozóipar	Szolgáltatások	Üzleti szolgáltatások
Ausztria	20,6	67,1	47,2
Cseh Köztársaság	27,5	55,8	40,9
Dánia	15,7	71,7	45,6
Finnország	24,5	64,2	43,0
Franciaország	18,1	72,5	49,3
Németország	22,4	69,4	48,0
<i>Magyarország</i>	<i>22,7</i>	<i>64,4</i>	<i>42,9</i>
Írország	32,9	54,5	38,5
Olaszország	20,1	69,5	50,0
Japán	20,1	67,9	46,3
Dél-Korea	30,3	53,9	37,8
Hollandia	15,6	71,4	48,4
Lengyelország	17,9	65,0	44,4
Szlovákia	23,3	63,8	48,8
Spanyolország	17,4	67,9	47,7
Egyesült Királyság	16,8	72,6	50,6
USA	14,1	77,3	55,3

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

2. táblázat
A feldolgozóipar GDP-részarányának változása
(%)

	1985	1990	1992	1995	2000	2001	2002
Ausztria	22,9	22	20,6	19,8	20,8	20,6	20,5
Cseh Köztársaság	-	26,2	29,1	26	26,9	27,5	-
Dánia	18,8	17,3	17,2	17,1	16	15,7	15,6
Finnország	24,9	22,4	20,7	25,1	25,9	24,5	23,5
Franciaország	23,2	20,4	19,4	18,7	18,1	18,1	17,5
Németország	30,2	29,3	25,7	22,6	22,4	22,4	-
<i>Magyarország</i>	-	-	<i>22,2</i>	<i>22,5</i>	<i>24</i>	<i>22,7</i>	<i>21,8</i>
Írország	-	26,7	27,6	30,1	33,3	32,9	-
Olaszország	25,6	23,5	21,9	22,2	20,4	20,1	19,7
Japán	27,4	25,9	24,8	22,2	21,2	20,1	19,7
Dél-Korea	29,5	28,9	28,5	29,2	31,3	30,3	-
Hollandia	18,4	18,8	17,8	17,9	16,3	15,6	-
Lengyelország	-	-	27,2	22,9	19,9	17,9	17,6
Szlovákia	-	-	-	27,2	22,8	23,3	-
Spanyolország	23,7	20,8	19,1	18,6	18,1	17,4	16,8
Egyesült Királyság	23,4	22,4	20,5	21,1	17,5	16,8	-
USA	19,1	17,9	17,1	17,4	15,5	14,1	-

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

3. táblázat
A munkatermelékenység a gazdaság fő szektoraiban 2001-ben
(1995 = 100)

	Nemzetgazdaság	Mezőgazdaság	Feldolgozóipar	Szolgáltatások	Üzleti szolgálta- tások
Ausztria	111,3	121,18	127,82	102,52	108,14
Cseh Köztársaság*	119,22	192,11	128,61	n.a.	n.a.
Dánia	109,17	135,67	114,69	106,18	109,53
Finnország	113,33	139,87	128,03	107,3	110,82
Franciaország	106,16	117,2	121,24	102,7	100,25
Németország	108,63	133,5	108,85	107,07	108,99
<i>Magyarország</i>	<i>120,22</i>	<i>129,49**</i>	<i>137,35</i>	<i>111,97</i>	<i>101,02</i>
Lengyelország	125,89	107,25	174,39	110,14	n.a.
Olaszország	104,84	123,29	106,76	102,58	100,39
Japán	108,93	99,96	120,8	105	108,59
Dél-Korea	126,11	127,65	172,32	109,46	118,92
Hollandia	104,75	110,82	112,55	104,63	106,07
Spanyolország	103,28	117,34	104,11	102,36	101,25
Egyesült Királyság	106,67	87,24	109,12	109,59	112,62
USA	111	134,28	122,2	114,84	120,98

* 2000-es adatok; ** 2002-es adat

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

4. táblázat
A munkatermelékenység növekedése 2001/1990
(%)

	Mezőgazdaság	Feldolgozóipar
Ausztria	170,5	151,9
Belgium	154,5	134,8
Kanada	133,7	139,6
Dánia	194,4	132,8
Finnország	180,5	173,4
Franciaország	148,6	146,6
Németország	119,0	114,5
Olaszország	176,0	124,8
Hollandia	130,5	132,5
Norvégia	179,6	110,8
Portugália	134,6	130,7
Spanyolország	154,2	119,2
Svédország	134,9	195,5
UK	99,6	131,5
USA	127,7	147,0

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01
alapján saját számítás.

5. táblázat
Egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték a feldolgozóiparban
és annak egyes szakágazataiban 2000-ben
(ezer €)

	Belgium	Dánia	Németország	Franciaország	Írország	Hollandia	Ausztria	Portugália	Finnország	Svédország	Egyesült Királyság
Feldolgozóipar	65,7	50,4	53,7	52,2	132,2	62,1	56,6	19,3	70,6	61,8	59,4
Iroda és számítógépgyártás	55,3	59,9	88,7	76,6	95,3	73,8	64,7	33,5	-	48,8	65,7
Máshová nem sorolt villamos készülék (31)	64,7	47,2	60,7	50,0	47,3	55,8	60,8	18,3	54,8	43,9	55,7
Híradástechnikai termékek	93,1	40,6	67,0	64,2	185,7	71,4	77,1	36,2	160,3	65,2	84,1
Gép, berendezés gyártása	61,8	48,0	54,6	47,9	44,2	57,5	55,6	21,8	54,1	57,8	53,9
Közúti járműgyártás	59,9	47,1	56,7	63,8	44,3	61,3	71,2	35,6	45,7	81,9	51,2
Egyéb járműgyártás	62,2	43,6	64,8	69,2	63,2	41,2	57,8	21,7	33,6	58,1	80,9

Forrás: Sura (2003a és b) és Lienhardt (2003).

6/a táblázat
Egy munkaóra jutó hozzáadott érték 1995-ben 1997-es összehasonlító árakon
(USD)

Iparág	Ausztria	Dánia	Finnország	Franciaország	Németország	Írország	Hollandia	Portugália	UK	USA
15-16	29,1	37,6	27,9	34,4	26,4	41,4	53,8	10,9	31,7	39,8
17	14,8	20,1	18,6	20,3	17,1	10,2	17,0	8,2	14,8	18,7
18	7,0	12,4	8,0	9,3	11,3	4,7	15,5	3,9	11,4	15,2
21	53,1	39,2	64,1	35,2	32,1	29,0	42,8	29,2	30,6	33,0
24	38,8	44,4	48,0	65,4	44,5	88,5	78,2	23,3	46,0	70,4
25	30,7	38,9	36,4	33,7	29,2	19,2	42,4	17,7	33,0	22,9
27	33,8	42,1	43,4	44,4	35,3	19,4	44,8	16,3	28,4	32,8
28	29,7	28,7	37,3	45,5	33,3	27,0	40,0	13,1	29,9	31,1
29	19,1	28,0	29,7	32,6	30,3	19,3	35,8	11,5	25,5	29,6
30	7,4	8,2	8,9	35,2	14,8	19,7	15,8	5,2	22,7	19,7
31	55,6	105,8	49,7	77,6	60,9	46,4	91,1	26,5	59,2	69,7
32	72,4	50,9	61,2	94,7	78,3	67,2	51,8	48,4	56,9	124,1
33	46,0	83,4	69,9	80,2	54,5	56,7	88,8	23,0	77,2	85,6
34	21,8	18,3	14,3	19,8	28,8	8,0	20,1	7,4	12,5	50,6
D	25,0	31,1	31,6	33,7	29,6	29,1	35,3	10,4	26,0	32,0

15-16 = élelmiszer és dohányipar; 17 = textilipar; 18 = ruházati ipar; 21 = papír, papírtermék gyártása; 24 = vegyi anyag, termék gyártása; 25 = gumi-, műanyag termék gyártása; 27 = fémalapanyag gyártása; 28 = fémfeldolgozási termékek gyártása; 29 = gép, berendezés gyártása; 30 = iroda- és számítógépgyártás; 31 = máshová nem sorolt villamos gép, készülék gyártása; 32 = híradástechnikai termék, készülék gyártása; 33 = műszergyártás; 34 = közúti jármű gyártása; D = feldolgozóipar.

Forrás: Groningen Growth Development Center ICOP Database.

6/b táblázat
Egy munkaóra jutó hozzáadott érték 2001-ben 1997-es összehasonlító árakon
(USD)

Iparág	Ausztria	Dánia	Finnország	Franciaország	Németország	Írország	Hollandia	Portugália	UK	USA
15-16	34,0	41,6	33,9	33,0	27,7	49,8	58,6	13,8	32,0	27,8
17	19,7	30,8	19,3	23,3	18,3	10,9	25,3	10,2	14,9	21,2
18	8,8	24,3	8,1	14,6	15,4	8,3	17,6	4,8	12,5	21,0
21	69,6	50,0	75,7	48,4	43,1	26,4	51,9	53,3	33,3	35,5
24	55,2	76,4	60,8	88,3	51,7	214,0	99,0	28,9	60,1	78,8
25	44,2	59,5	36,7	41,0	31,3	18,0	51,0	20,9	34,0	29,1
27	46,6	48,3	55,3	43,8	41,3	21,0	52,6	23,3	34,5	38,6
28	33,6	28,9	36,6	49,0	35,5	24,6	44,0	16,9	32,0	31,5
29	22,5	31,6	31,3	37,4	32,5	17,0	41,7	11,4	26,6	26,2
30	1227,5	181,4	121,7	385,4	333,5	286,4	214,5	113,4	235,7	352,1
31	77,7	75,5	76,3	98,8	75,1	63,8	66,1	19,1	53,7	72,8
32	242,9	233,9	268,5	400,5	462,2	648,3	180,3	231,9	306,9	749,9
33	47,9	102,1	61,6	66,4	57,8	62,3	86,8	27,3	60,4	91,6
34	23,5	24,6	19,5	34,2	23,1	7,0	27,7	20,7	13,7	54,8
D	32,4	36,8	41,0	41,4	33,6	75,2	39,6	14,5	31,2	40,6

15-16 = élelmiszer és dohányipar; 17 = textilipar; 18 = ruházati ipar; 21 = papír, papírtermék gyártása; 24 = vegyi anyag, termék gyártása; 25 = gumi-, műanyag termék gyártása; 27 = fémalapanyag gyártása; 28 = fémfeldolgozási termékek gyártása; 29 = gép, berendezés gyártása; 30 = iroda- és számítógépgyártás; 31 = máshova nem sorolt villamos gép, készülék gyártása; 32 = híradástechnikai termék, készülék gyártása; 33 = műszergyártás; 34 = közúti jármű gyártása; D = feldolgozóipar.

Forrás: Groningen Growth Development Center ICOP Database.

7. táblázat

A szolgáltatásexport (SZE) volumene és az áruexporthoz (ÁE) viszonyított aránya, 2002-ben

Ország	SZE md USD	SZE/ÁE (%)	Ország	SZE md USD	SZE/ÁE (%)
USA	272,6	39,3	Írország	28,1	31,9
Egyesült Királyság	123,1	44,0	Dél-Korea	27,1	16,7
Németország	99,6	16,2	Dánia	25,5	44,7
Franciaország	85,9	25,9	India	23,5	47,7
Japán	64,9	15,6	Svédország	22,5	27,7
Spanyolország	62,1	52,1	Lengyelország	10,1	24,6
Hong Kong	45,2	23,7	<i>Magyarország</i>	<i>7,7</i>	<i>22,4</i>
Ausztria	34,9	44,3	Csehország	7,0	18,2

Forrás: WTO, International Trade Statistics és saját számítások.

8. táblázat

A gépipari termékek világexportjának növekedése, 1990–1999
(éves átlagban, %)

Fegyverek	0,3	Közúti járművek	7,0
Fémmegmunkáló gépek	3,7	Egyéb járművek	7,6
Fényképezőgépek	4,4	Energetikai berendezések	8,0
Általános ipari berendezések	6,8	Tudományos műszerek és mérőberendezések	8,8
Telekommunikációs berendezések	9,7	Iroda- és számítógépek	10,7
Elektromos gépek	11,9	Gépek berendezések összesen	8,2

Forrás: Ferranti *et al.* (2001), p. 23.

9/a táblázat
A csúcstechnológiát képviselő ágazatokban termelt hozzáadott érték aránya
az összes feldolgozóipari hozzáadott értékből
(%)

	1988	1992	1995	1999	2000	2001
Ausztria	9,3	9,8	9,9	9,7	9,7	9,3
Cseh Köztársaság	-	1,5	5,2	5,7	6,2	-
Dánia	9	10,3	10,8	14,4	15	15,3
Finnország	6,8	8	11	21,8	23,7	21,4
Franciaország	11,7	11,7	13	14	14	14,1
Németország	10,6	10,3	8,8	10,4	11,1	10,4
<i>Magyarország</i>	-	-	-	<i>14</i>	<i>14,5</i>	<i>15,3</i>
Írország	-	17,2	22,9	25,5	-	-
Olaszország	8,9	8,9	8,2	8,9	9,2	9,8
Japán	15,9	15,3	16	17,8	18,7	16,7
Dél-Korea	15,7	13,9	18,6	19,7	21,2	-
Lengyelország	-	-	-	7,7	6,9	-
Spanyolország	6,8	7,5	7,1	6,7	6,6	6,9
Egyesült Királyság	14,1	14,4	14,5	16,3	17,1	-
USA	20,3	21,4	20,1	22,1	23	-

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

9/b táblázat
Az információs és kommunikációs technológiai gyártás hozzáadott értékének aránya
az összes feldolgozóipari hozzáadott értékből
(%)

	1995	1999	2000	2001
Ausztria	7,2	7	7,5	6,8
Cseh Köztársaság	2,7	3,6	4,2	-
Finnország	8,9	20,1	22,4	19,2
Franciaország	6,7	6,8	6,8	6,1
Németország	4,9	5,5	6,3	5,1
<i>Magyarország</i>	-	<i>9,6</i>	<i>9,5</i>	<i>9,5</i>
Írország	15	16,3	-	-
Olaszország	4,2	3,5	4,6	4,1
Japán	12,7	13,9	15,1	12,6
Dél-Korea	15,4	16,7	18,1	-
Lengyelország	-	5,5	4,7	-
Spanyolország	3,6	3,3	3,3	3,2
Egyesült Királyság	8,3	8,9	-	-

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

9/c táblázat

A közepesen magas technológiát képviselő ágazatokban termelt hozzáadott érték aránya az összes feldolgozóipari hozzáadott értékből (%)

	1988	1992	1995	1999	2000	2001
Ausztria	23,1	25,0	24	26,3	26,1	26,2
Cseh Köztársaság	-	25,5	27,9	29,5	30,8	-
Dánia	24,6	23,9	25,7	23,8	24,7	24,9
Finnország	23,3	22,6	21,9	20,6	19,4	20,9
Franciaország	27,5	26,2	26,3	28,2	27,3	27,8
Németország	43,5	42,4	42,3	41,9	41,8	43,4
<i>Magyarország</i>	-	-	-	<i>30,1</i>	<i>31,5</i>	<i>29,1</i>
Írország	-	25,3	25,1	30,9	-	-
Olaszország	26,3	24,5	25,4	26,5	26,8	25,1
Japán	29,4	30,2	29,7	29,9	29,1	29,8
Dél-Korea	21,4	25,2	26,4	21,1	22,9	-
Lengyelország	-	-	-	20,4	20,6	-
Spanyolország	25,0	24,0	25,3	27,1	26,7	26,0
Egyesült Királyság	26,8	25,1	26,6	25,1	24,5	-
USA	26,2	25,1	27,8	26,3	26,1	-

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

9/d táblázat

Az alacsony technológiai szintet megtestesítő ágazatokban termelt hozzáadott érték aránya az összes feldolgozóipari hozzáadott értékből (%)

	1988	1992	1995	1999	2000	2001
Ausztria	38,6	39,2	38,6	35,7	35,6	35,0
Cseh Köztársaság	-	40,3	34,2	36,2	34,2	-
Dánia	45,5	44,3	41,1	39,7	38,5	38,1
Finnország	49,6	47,7	46,5	39,0	37,8	37,3
Franciaország	34,7	35,7	34,9	32,1	31,7	31,8
Németország	23,7	24,8	25,1	24,6	24,1	23,2
<i>Magyarország</i>	-	<i>42,8</i>	<i>38,1</i>	<i>30,7</i>	<i>30,4</i>	<i>33,3</i>
Írország	48,4	46,8	43,0	37,0	-	-
Olaszország	38,9	40,2	38,5	37,6	37,9	38,8
Japán	31,4	30,7	30,9	30,3	29,8	30,1
Dél-Korea	35,4	31,2	25,6	22,8	21,3	21,7
Hollandia	39,6	42,6	41,7	43,4	41,6	42,8
Lengyelország	-	49,7	44,3	44,6	44,2	-
Szlovák Köztársaság	-	-	34,9	38,2	-	-
Spanyolország	41,1	41,9	39,2	38,3	37,4	37,4
Egyesült Királyság	35,8	38,4	36,0	36,6	36,8	37,3
USA	32,8	34,3	32,4	31,7	30,8	31,2

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

10. táblázat
A feldolgozóipari szerkezet átalakulása, 1989–2000
(1996-os árak, %)

	Bulgária	Cseh Köztársaság	Magyarország	Lengyelország	Románia	Szlovákia	Szlovénia
DA élelmiszer- és dohányipar	-0,4	2,2	-10,7	-2,2	5,6	-4,2	1,9
DB textil- és ruházati ipar	0,7	-2,6	-3,4	-3,3	-0,1	-3,5	-1,9
DC bőr- és cipőipar	-0,3	-1,6	-0,9	-1,1	0,4	-1,1	-1,7
DD faipar	0,4	-0,3	-0,1	1,0	-0,7	-1,0	-1,4
DE papír- és nyomdaipar	1,9	2,0	-0,7	2,8	-0,3	2,7	-2,0
DF vegyipari alapanyagok gyártása	3,2	-2,5	-4,3	-1,4	-0,8	1,1	-0,4
DG vegyi termékek gyártása	2,0	2,2	-10,8	-2,0	-3,6	-1,4	0,5
DH gumi és műanyag feldolgozása	-0,1	1,1	1,0	3,0	-2,2	0,4	1,5
DI egyéb nem fém ásványi anyagok feldolgozása	0,5	0,6	-1,2	0,2	-0,6	-0,7	2,0
DJ Fém alapanyagok és termékek gyártása feldolgozása	1,7	-4,5	-5,2	-1,2	-6,0	3,4	0,3
DK gépi berendezések gyártása	1,8	-7,1	-0,8	-2,5	0,2	-8,6	-0,1
DL elektromos és elektronikai termékek gyártása	-4,0	6,2	30,7	2,7	1,8	0,5	2,6
DM járműgyártás	-6,6	2,8	6,9	3,7	3,7	12,8	-1,8
DN máshová nem sorolt feldolgozóipar	-0,8	1,5	-0,6	0,2	2,5	-0,5	0,5
Összes változás (%)	12,2	18,6	38,6	13,6	14,2	21,0	9,3

Forrás: Gács (2003), p. 143.

11/a táblázat
A termelés exportaránya: feldolgozóipar
(%)

	1995	1998	2000	2001
Ausztria	49,8	57,8	63,6	65,9
Cseh Köztársaság	30,0	48,6	52,0	52,9
Dánia	57,0	61,0	67,2	68,3
Finnország	43,8	47,0	49,1	49,3
Franciaország	32,1	36,6	38,1	39,1
Németország	34,5	41,2	45,3	47,7
<i>Magyarország</i>	<i>40,9</i>	<i>63,0</i>	<i>66,7</i>	-
Írország	74,1	87,4	-	-
Olaszország	30,2	31,3	34,1	-
Japán	13,2	16,1	16,4	16,1
Dél-Korea	24,8	37,2	32,1	-
Hollandia	69,1	75,3	83,4	84,8
Lengyelország	24,1	26,1	30,3	-
Szlovák Köztársaság	-	59,5	-	-
Spanyolország	24,4	29,3	30,7	-
Egyesült Királyság	37,0	37,4	39,9	-
USA	13,6	15,7	16,7	16,8

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

11/b táblázat
A termelés exportaránya: gépek, berendezések gyártása
(%)

	1995	1998	2000	2001
Ausztria	71,1	77,8	86,7	92,3
Cseh Köztársaság	32,4	69,9	74,1	-
Dánia	76,4	84,7	89,8	91,5
Finnország	56,8	59,2	60,1	57,1
Franciaország	46,6	55,8	59,6	-
Németország	46,6	54,4	60,5	-
<i>Magyarország</i>	<i>68,6</i>	<i>102,1</i>	<i>97,3</i>	-
Írország	97,2	114,6	-	-
Olaszország	49,0	49,3	53,0	-
Japán	26,0	28,8	30,4	29,4
Dél-Korea	41,3	58,4	53,4	-
Hollandia	119,0	150,8	193,3	180,3
Lengyelország	24,7	35,1	-	-
Szlovák Köztársaság	-	69,1	-	-
Spanyolország	39,2	44,9	46,1	-
Egyesült Királyság	64,7	66,0	72,2	-
USA	24,9	29,0	32,8	33,9

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

11/c táblázat
A termelés exportaránya: információtechnológiai feldolgozóipar
(%)

	1995	1998	2000
Ausztria	51,6	67,3	87,7
Cseh Köztársaság	26,5	80,3	72,6
Finnország	59,0	62,0	60,5
Franciaország	48,4	64,7	-
Németország	64,7	80,6	77,9
Írország	100,8	117,4	-
Olaszország	48,8	41,9	53,5
Japán	29,3	31,3	-
Dél-Korea	45,3	55,9	56,7
Spanyolország	43,7	55,8	59,8
Egyesült Királyság	78,7	80,3	-

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

11/d táblázat
A termelés exportaránya: járműgyártás
(%)

	1995	1998	2000	2001
Ausztria	95,9	114,3	140,7	126,8
Cseh Köztársaság	43,7	74,8	65,0	-
Dánia	73,2	86,0	92,9	90,4
Finnország	76,3	79,4	94,8	107,5
Franciaország	46,0	48,3	47,7	49,1
Németország	51,2	55,6	58,3	-
<i>Magyarország</i>	<i>34,8</i>	<i>78,9</i>	<i>87,7</i>	-
Írország	58,1	105,8	-	-
Olaszország	49,4	51,4	54,0	-
Japán	22,7	30,9	28,4	28,6
Dél-Korea	26,5	40,0	32,4	-
Hollandia	82,5	83,8	92,8	97,6
Lengyelország	37,9	37,5	-	-
Szlovák Köztársaság	-	106,5	-	-
Spanyolország	56,6	60,8	61,9	-
Egyesült Királyság	53,5	51,0	58,9	-
USA	19,2	24,2	22,7	24,3

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

12. táblázat
A feldolgozóipari koncentráció 2000-ben
Az öt és tíz legnagyobb bruttó termelési értékű háromjegyű iparág részaránya
a teljes feldolgozóipari termelési értékből
(%)

	TOP 5	TOP 10
Ausztria	23,3	42,4
Dánia	31,4	49,0
Németország	32,8	52,1
Írország	44,7	55,6
Finnország	48,6	64,7
Hollandia*	33,0	50,9
Egyesült Királyság	26,0	45,2
Cseh Köztársaság	24,8	42,4
<i>Magyarország</i>	<i>37,6</i>	<i>55,9</i>

* 1999-es adatok

Forrás: Structural Statistics for Industry and Services – Production Data, OECD, 2003 adatai alapján saját számítás.

http://www.oecd.org/document/11/0,2340,en_2825_293564_1946571_1_19656_1_1_1,00.html

13. táblázat
Az üzleti szolgáltatások üzemi eredménye
a feldolgozóiparban termelt üzemi eredmény százalékában 2001-ben

Ausztria	253,2	<i>Magyarország</i>	<i>249,2</i>
Belgium	481,6	Olaszország	520,6
Cseh Köztársaság*	253,8	Németország	738,9
Dánia*	419,8	Spanyolország	492,2
Finnország	198,5	Egyesült Királyság	486,0
Franciaország	348,5	USA	802,6

* 2000-es adatok

Forrás: OECD STAN Industrial Database, 2004, No. 3. adatai alapján saját számítás.

14/a táblázat
Néhány hagyományos „hanyagló” iparág hozzájárulása
a feldolgozóipari üzemi eredményhez, 2001
(%)

	Textilipar	Ruházati ipar	Fémalapanyag gyártása	Fémfeldolgozási termék gyártása
Ausztria	1,9	0,7	7,4	8,2
Belgium	3,3*		n.a.	n.a.
Cseh Köztársaság*	0,1	2,4	-1,2	14,0
Dánia*	1,7	0,8	1,7	7,4
Finnország	0,6	0,1	2,6	5,0
Franciaország	1,7	1,1	2,9	8,3
Németország	0,3	0,9	2,1	10,5
<i>Magyarország</i>	<i>1,5</i>	<i>1,9</i>	<i>1,4</i>	<i>5,3</i>
Olaszország	16,6**		n.a.	n.a.
Japán	-2,0	n.a.	9,9	-1,9
Hollandia	n.a.	n.a.	1,3	4,4
Spanyolország	2,5	1,3	5,6	5,1
Egyesült Királyság*	1,3	1,1	1,4	4,1
USA	n.a.	n.a.	1,1	10,2

* 2000-es adatok; ** textil- és ruházati ipar

Forrás: OECD STAN Industrial Database, 2004, No. 3. adatai alapján saját számítás.

14/b táblázat
Néhány érett iparág hozzájárulása a feldolgozóipari üzemi eredményhez, 2001
(%)

	Élelmiszeripar	Vegyri anyag, termék gyártása	Gumi-, műanyag termék gyártása	Gép, berendezés gyártása	Járműipar
Ausztria	11,5	3,6	3,8	18,3	5,4
Belgium	17,8	31,8	2,4	8,6	5,2
Cseh Köztársaság*	22,7	3,4	3,6	19,0	8,6
Dánia*	16,4	18,3	5,5	24,2	2,4
Finnország	2,2	6,6	2,3	49,2	0,9
Franciaország	17,7	14,3	2,9	10,9	14,6
Németország	17,7	10,5	5,7	12,8	3,6
<i>Magyarország</i>	<i>17,7</i>	<i>13,2</i>	<i>4,1</i>	<i>18,7</i>	<i>14,9</i>
Olaszország	12,9	8,1	3,1	16,6	4,2
Japán	13,1	21,9	n.a.	2,7	13,7
Hollandia	26,0	17,8	2,4	12,0	2,8
Spanyolország	18,4	10,6	4,6	10,9	6,8
Egyesült Királyság*	18,2	13,0	3,2	24,6	7,2
USA	13,2	23,0	3,7	2,8	3,3

* 2000-es adatok

Forrás: OECD STAN Industrial Database, 2004, No. 3. adatai alapján saját számítás.

14/c táblázat
Néhány feltörekvő, magas technológia-igényű iparág hozzájárulása
a feldolgozóipari üzemi eredményhez, 2001
(%)

	Iroda- és számítógépgyártás		Máshova nem sorol villa- mos gép készülék gyártása	Híradástechnikai termék-, készülék gyártása
	1999	2001	2001	
Ausztria	1,1	0,7	5,5	1,8
Cseh Köztársaság*	0,2	0,2	7,5	2,8
Dánia*	0,7	0,5	5,2	2,0
Finnország	-0,6	0,0	3,1	36,0
Franciaország	0,9	0,5	3,9	-0,1
Németország	0,5	-0,6	-2,3	-4,0
<i>Magyarország</i>	<i>5,6</i>	<i>1,9</i>	<i>4,2</i>	<i>6,0</i>
Spanyolország*	0,6	0,4	3,8	0,7
Egyesült Királyság*	2,1	1,5	4,6	8,0

* 2000-es adatok

Forrás: OECD STAN Industrial Database, 2004, No. 3. adatai alapján saját számítás.

15/a táblázat
A feldolgozóipar iparági megoszlása a teljes feldolgozóipari hozzáadott érték százalékában, 2000-ben

	Élelmiszer- és dohányipar	Textil-, ruházati, bőr- és cipőipar	Vegyipari alapanyagok és vegyi termékek gyár- tása	Gumi és műanyag feldolgozása	Fémalapanyagok gyártása	Fémfeldolgozási termékek gyártása
Ausztria	11,5	4,1	6,3	4,0	5,8	9,0
Belgium	12,6	5,4	19,0	3,7	7,3	7,1
Kanada	10,7	3,8	6,8	4,6	5,9	7,1
Cseh Köztársaság	14,0	5,9	5,3	4,3	5,9	10,5
Dánia	16,1	2,8	11,2	5,1	1,9	8,8
Finnország	5,9	1,8	5,1	3,3	4,3	6,0
Franciaország	13,4	4,4	10,9	4,4	3,3	9,9
Németország	9,0	2,3	9,6	4,8	3,8	9,0
Görögország	20,6	17,3	5,4	2,6	5,1	4,8
<i>Magyarország</i>	<i>14,3</i>	<i>6,7</i>	<i>9,5</i>	<i>3,9</i>	<i>2,9</i>	<i>6,4</i>
Írország*	15,9	1,5	31,9	1,7	0,6	1,8
Olaszország	9,9	13,7	8,3	4,1	3,3	10,3
Japán	11,4	3,2	8,2	1,2	6,4	5,2
Dél-Korea	10,9	4,2	8,9	3,1	8,0	4,1
Mexikó	25,5	7,6	9,4	2,8	4,6	3,7
Hollandia	18,4	2,3	14,1	3,1	3,4	7,5
Lengyelország	19,0	7,4	7,2	5,2	4,0	7,1
Portugália*	16,7	22,5	5,2	2,7	1,9	4,6
Szlovákia*	17,6	7,6	7,7	4,4	7,8	6,8
Spanyolország	14,0	7,3	8,8	4,9	4,3	8,5
Svédország	7,8	1,2	10,1	2,8	4,5	8,5
Egyesült Királyság	13,4	4,3	10,1	5,1	2,6	8,0
USA	9,7	3,4	11,1	3,9	3,3	7,2

* 1999-es adatok

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

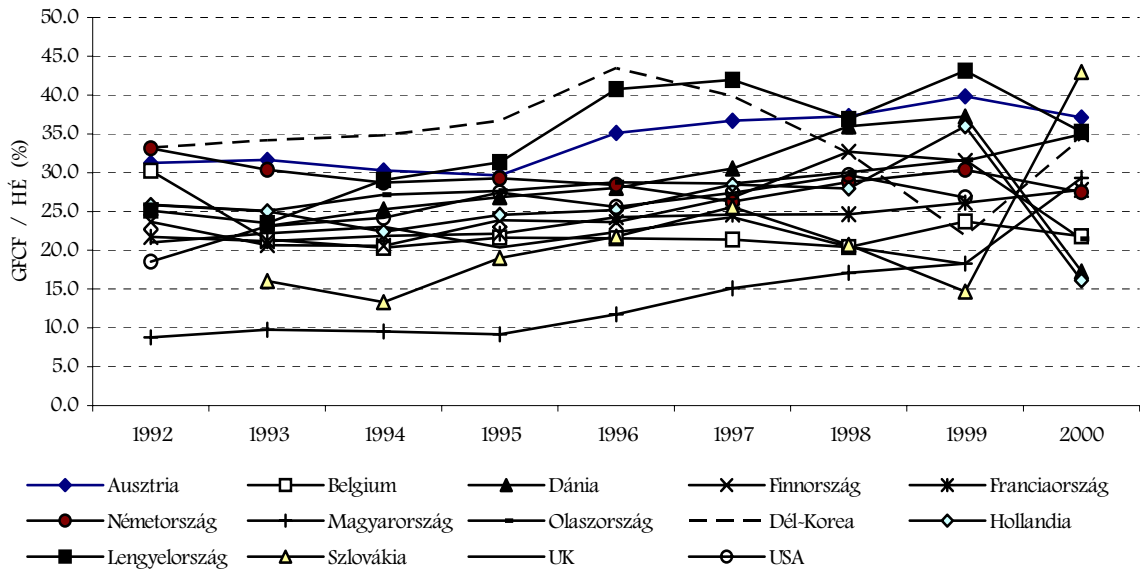
15/b táblázat
A feldolgozóipar iparági megoszlása a teljes feldolgozóipari hozzáadott érték százalékában, 2000-ben

	Gépek, berendezések gyártása	Iroda- és számítógépgyártás	Máshova nem sorolt villamos gép, készülék gyártása	Híradástechnikai termék-, készülék gyártása	Műszergyártás	Járműgyártás
Ausztria	23,2	0,2	4,8	5,6	1,8	6,3
Belgium	15,3	0,1	3,7	3,9	1,0	8,9
Kanada	14,8	0,6	2,0	5,5	-	16,9
Cseh Köztársaság	21,2	0,3	6,4	2,3	2,2	10,6
Dánia	26,6	0,5	4,7	2,5	4,7	3,0
Finnország	36,2	0,0	3,1	20,0	2,4	2,9
Franciaország	19,2	0,9	4,2	3,4	3,4	11,7
Németország	30,0	1,0	7,7	2,8	3,9	13,5
Görögország	7,2	0,0	1,6	1,7	0,4	4,4
<i>Magyarország</i>	<i>24,8</i>	<i>2,2</i>	<i>8,9</i>	<i>5,4</i>	<i>2,0</i>	<i>11,8</i>
Írország*	23,2	8,9	2,1	6,3	3,4	1,5
Olaszország	21,8	0,3	4,7	1,9	2,2	6,6
Japán	29,9	2,4	5,2	11,4	1,5	10,2
Dél-Korea	25,2	3,3	1,3	13,7	1,1	14,9
Mexikó	13,0	2,9	2,8	4,0	-	15,7
Hollandia	17,5	1,0	1,8	6,8	-	5,0
Lengyelország	15,5	0,6	3,6	1,7	2,2	6,6
Portugália*	9,9	0,1	3,7	3,1	0,8	5,8
Szlovákia*	13,4	0,2	4,8	0,4	1,4	11,0
Spanyolország	13,8	0,6	3,8	1,3	1,4	11,4
Svédország	24,1	0,5	3,1	5,4	2,9	14,8
Egyesült Királyság	22,2	1,9	3,9	4,9	3,4	10,2
USA	26,2	2,2	2,6	9,1	4,2	12,3

* 1999-es adatok

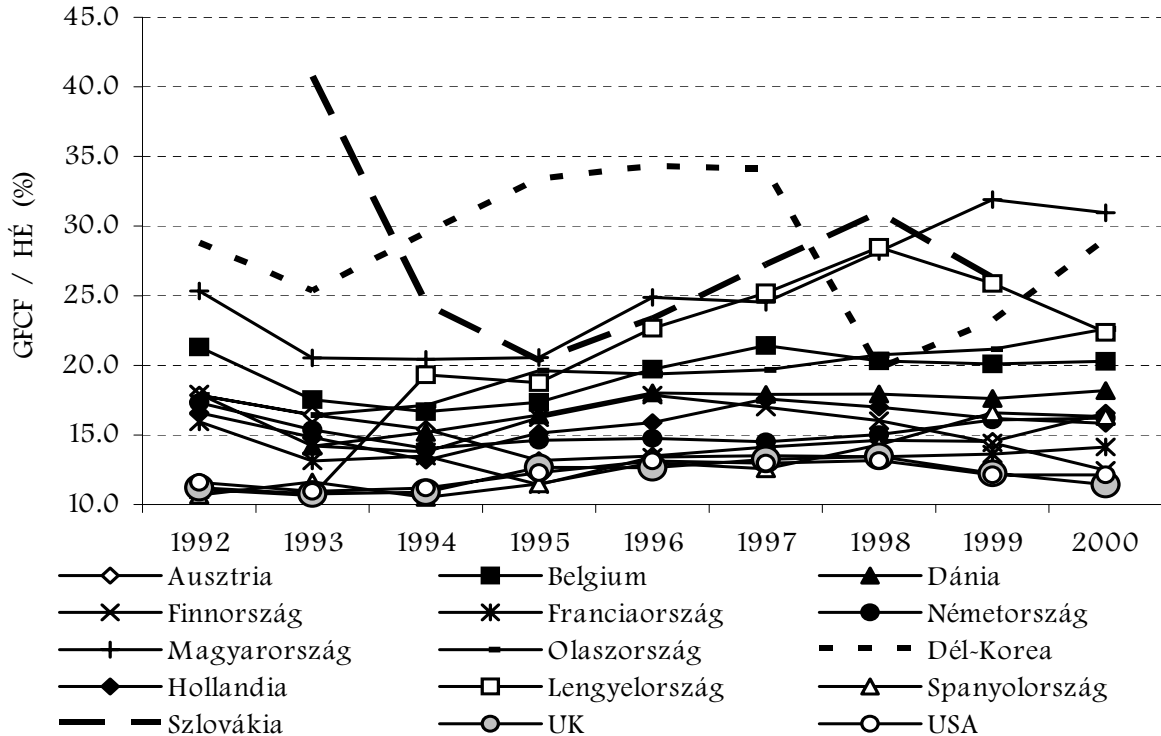
Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

1. ábra
A bruttó állóeszköz-felhalmozás a mezőgazdaságban,
a mezőgazdasági hozzáadott érték százalékában

Forrás: OECD STAN Industrial Database, 2004, No. 3. adatai alapján saját számítás.

2. ábra
A bruttó állóeszköz-felhalmozás a feldolgozóiparban,
a feldolgozóipari hozzáadott érték százalékában

Forrás: OECD STAN Industrial Database, 2004, No. 3. adatai alapján saját számítás.

16. táblázat
A vállalati finanszírozású K+F-kiadások a feldolgozóiparban,
a feldolgozóipari hozzáadott érték százalékában

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Belgium	5,2	5,7	5,6	5,4	5,8	5,9	5,9	6,4	6,8	7,7
Cseh Köztársaság	2,8	2,3	2,0	2,0	1,7	2,1	2,4	2,2	2,1	2,1
Dánia	4,2	4,5	4,5	4,7	5,1	5,1	5,9	6,0	-	-
Finnország	5,5	5,1	5,4	5,6	6,8	7,2	7,5	8,6	8,8	9,4
Franciaország	7,3	7,7	7,5	7,2	7,3	6,9	6,8	7,1	6,9	-
Németország	6,4	6,7	6,6	6,7	6,8	6,9	7,0	7,5	7,7	7,7
Írország	2,5	2,9	3,1	3,0	3,1	2,7	2,4	2,2	-	-
Olaszország	2,8	2,6	2,4	2,2	2,3	2,2	2,0	2,1	2,2	2,4
Japán	7,4	7,4	7,6	7,9	8,1	8,5	8,9	9,0	9,2	9,9
Dél-Korea	-	-	-	5,2	5,6	5,6	4,7	4,7	5,3	6,0
Hollandia	5,0	5,0	5,1	5,1	5,3	5,4	5,1	5,8	5,6	-
Lengyelország	-	-	1,2	1,0	1,1	1,0	1,2	1,3	1,0	1,0
Spanyolország	2,0	1,9	1,7	1,7	1,9	1,8	2,1	2,1	1,8	1,8
Egyesült Királyság	5,7	5,8	5,4	5,1	5,0	5,0	5,3	5,9	6,0	6,6
USA	8,3	8,0	7,9	8,1	8,9	9,1	8,8	8,3	8,5	-

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

17. táblázat
A kutatásigényesség változása és a feldolgozóipari hozzáadott érték változása

Ország	Belgium	Cseh o.	Dánia	Finn o.	Francia o.	Német o.	UK
K+F/HÉ 2001/1992 (%)	148,1	75,0	142,9	170,9	94,5	120,3	115,8
HÉ 2001/1992 (%)	129,2	235,6	133,9	196,4	124,5	110,3	132,1

Ország	Olasz o.	Japán	Dél-Korea	Hollandia	Lengyel o.	Spanyol o.	USA
K+F/HÉ 2001/1992 (%)	85,7	133,8	101,9	112	83,3	90	102,4
HÉ 2001/1992 (%)	140,7	85,4	238,1	138,0	380,4	156,7	131,5

Forrás: lásd 16. táblázat és OECD STAN Industrial Database, 2004, No. 3. alapján saját számítás.

18/a táblázat
A vállalati finanszírozású K+F-kiadások a gyógyszeriparban,
a gyógyszeripari hozzáadott érték százalékában

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Belgium	18,6	22,6	24,1	20,5	23,1	28,4	28,7	24,4	25,7	-
Cseh Köztársaság	-	-	-	2,9	3,5	3,6	5,2	6,4	10,3	-
Dánia	25,5	29,7	26,9	28,9	34,7	28,4	35,7	33,6	-	-
Finnország	21,9	27,5	26,3	29,6	29,8	27,6	27,4	-	-	63,7
Franciaország	28,2	29,1	30,4	28,2	29,3	27,9	27,9	28,3	26,3	-
Németország	17,8	17,8	17,0	16,4	18,9	23,3	26,1	23,8	23,6	24,1
Írország	13,8	14,9	11,2	9,6	10,4	8,7	6,6	4,5	-	-
Olaszország	12,2	10,8	9,1	9,7	8,2	8,0	8,2	6,7	-	7,0
Japán	19,8	18,8	19,7	19,6	19,9	19,4	21,9	19,6	22,3	22,9
Dél-Korea	-	-	-	2,9	3,0	3,0	2,1	4,4	3,0	4,8
Hollandia	25,8	21,8	19,5	17,7	27,3	24,4	28,0	31,6	25,6	-
Lengyelország	-	-	-	-	7,1	3,5	3,6	4,7	3,9	-
Spanyolország	6,9	8,4	7,3	8,5	9,3	9,3	10,5	10,2	9,0	-
Egyesült Királyság	35,9	40,4	42,0	41,4	41,9	46,4	46,5	49,8	54,1	-
USA	22,6	24,8	22,9	23,5	20,7	24,1	24,0	20,9	20,2	-

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

18/b táblázat
A vállalati finanszírozású K+F-kiadások a gépek, berendezések gyártásában,
az ágazatban termelt hozzáadott érték százalékában

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Belgium	12,6	12,7	12,5	12,2	11,9	12,0	12,1	13,5	14,3	16,5
Cseh Köztársaság	5,0	4,4	3,1	2,3	2,0	2,3	2,5	2,4	2,2	-
Dánia	8,3	9,1	8,4	8,7	8,8	8,7	9,3	9,5	-	-
Finnország	12,3	11,9	13,8	14,5	16,2	17,2	17,3	19,1	18,4	19,8
Franciaország	14,1	15,1	15,2	13,9	13,4	13,0	12,3	12,1	12,9	-
Németország	8,6	9,3	9,3	9,7	9,1	8,6	8,6	8,9	8,4	9,4
Írország	5,7	6,8	7,5	6,0	7,0	7,0	7,1	6,0	-	-
Olaszország	5,2	5,0	5,0	4,7	4,7	5,1	4,1	4,3	4,3	4,7
Japán	12,9	13,6	14,5	14,6	14,6	15,1	16,5	17,2	17,2	19,9
Dél-Korea	-	-	-	10,7	11,9	13,1	13,2	13,3	12,3	18,1
Hollandia	10,3	11,0	12,9	13,9	15,0	15,4	15,0	16,9	17,6	-
Lengyelország	-	-	2,8	2,3	2,2	2,3	3,3	3,2	2,5	-
Spanyolország	5,5	5,1	4,1	4,4	4,2	4,6	5,1	4,9	4,6	3,8
Egyesült Királyság	9,0	9,4	7,9	7,1	7,1	6,4	6,8	7,3	8,0	9,9
USA	13,8	12,8	13,2	13,7	15,7	17,4	16,3	15,4	16,5	-

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

18/c táblázat
A vállalati finanszírozású K+F-kiadások a járműiparban,
a járműipari hozzáadott érték százalékában

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Belgium	2,7	2,7	2,4	2,9	3,0	2,9	3,5	4,3	4,2	4,8
Cseh Köztársaság	6,8	9,4	10,4	15,9	10,1	12,6	14,7	12,4	10,3	-
Dánia	1,5	1,2	2,3	1,4	4,4	5,0	4,6	6,4	-	-
Finnország	5,0	5,0	4,7	4,5	4,8	4,6	4,6	2,9	3,8	4,4
Franciaország	23,2	26,4	22,5	21,7	23,9	17,6	16,6	17,3	17,1	-
Németország	15,3	18,2	16,9	16,6	17,9	18,0	17,9	20,0	23,1	18,0
Írország	2,9	3,2	3,5	3,5	4,2	4,1	3,6	3,1	-	-
Olaszország	17,2	17,2	13,5	11,8	13,1	10,2	9,6	10,7	10,2	12,1
Japán	11,6	10,4	10,2	11,3	12,1	13,6	12,7	11,9	12,7	13,4
Dél-Korea	-	-	-	11,3	12,1	12,4	7,5	5,4	8,0	6,7
Hollandia	9,3	10,9	7,5	8,1	4,2	5,5	3,8	5,0	3,9	-
Lengyelország	-	-	3,6	3,7	2,6	3,6	3,6	5,3	3,2	-
Spanyolország	5,4	4,6	4,3	4,2	4,2	3,7	4,2	4,7	3,6	4,4
Egyesült Királyság	14,5	12,6	11,8	13,2	12,5	12,1	12,8	15,5	14,0	15,9
USA	23,5	20,6	19,4	22,2	22,8	21,0	17,2	18,5	16,2	-

Forrás: OECD STAN Indicators Database, 2004, No. 01.

REFERENCIÁK

- Antalóczy, K. – Sass, M. (2003): Működőtőke-befektetések és a magyar külkereskedelem modernizációja – nemzetközi kitekintés és hazai tapasztalatok. *Külgazdaság*, No. 12.
- Baumol, W. J. (1967): Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crises. *American Economic Review*, Vol. 57, No. 3.
- Blomström, M. – Meller, P. (1991): *Diverging Paths. Comparing a Century of Scandinavian and Latin American Economic Development*. Inter-American Development Bank, Washington D.C.
- Bosworth, B. P. – Triplett, J. E. (2003): *Services Productivity in the United States: Griliches' Services Volume Revisited*. Paper presented at CRIW Conference in Memory of Zvi Griliches, Bethesda, MD, September 19–20, 2003.
<http://www.brookings.edu/views/papers/bosworth/20030919.htm>
- Brenton, P. – Di Mauro, F. (1998): Is There Any Potential in Trade in Sensitive Industrial Products between the CEECs and the EU? *World Economy*, Vol. 21, No. 3
- Dulleck, U. – Foster, N. – Stehrer, R. – Würz, J. (2003): *Dimensions of Quality Upgrading – Evidence for CEECs*. University of Vienna, Department of Economics, Working Paper No. 314.
<http://mailbox.univie.ac.at/Papers/Econ/RePEc/vie/viennp/vie0314.pdf>
- Éltető, A. (2003): *Integráció és nemzetközi versenyképesség. A magyar gazdaság esélyei*. VKI Műhelytanulmányok, No. 52.
- Ferranti, D. – Perry, G. E. – Lederman, D. (2001): *From Natural Resources to the Knowledge Economy. Trade and Job Quality*. The World Bank, Washington D.C.
- Gács, J. (2003): 'Structural Change and Catching up: the Experience of the Ten Candidate Countries'. Tumpel-Gugerell, Gertrude – Mooslechner, Peter, (szerk.) *Economic Convergence and Divergence in Europe: Growth and Regional Development in an Enlarged European Union*. Cheltham (UK), Northampton (US): Edward Elgar, pp. 131–167.
- Jansen, M. – Landesmann, M. (1999): 'European Competitiveness: Quality Rather than Price'. Fagerberg, J. – Guerrieri, P. – Verspagen, B. (szerk.) (1999): *The Economic Challenge for Europe*. Cheltenham: Edward Elgar, pp. 46–82.

- Kádár, B. (1988): Gondolatok a magyar gazdaságszerkezet minősítéséről. *Statisztikai Szemle*, Vol. 66, No. 10.
- Landesmann, M. – Burgstaller, J. (1997): *Vertical Product Differentiation in EU Markets: The Relative Position of East European Producers*. WIIW Research Reports, No. 234, WIIW, Vienna.
- Lienhardt, J. (2003): High-Tech Industries in the EU. *Statistics in Focus*, Theme 4, No. 11.
- Smith, K. (2000): *What Is a 'Knowledge Economy'? Knowledge-Intensive Industries and Distributed Knowledge Bases*. Paper for DRUID's Learning Economy Conference, June 2000. <http://www.druid.dk/summer2000/Gallery/smith.pdf>
- Sura, W. (2003.a): The Transport Equipment Industries in the EU. *Statistics in Focus*, Theme 4, No. 28.
- Sura, W. (2003.b): Machinery and Equipment Industries in the EU. *Statistics in Focus*, Theme 4, No. 18.
- Viner, J. (1952): *International Trade and Economic Development*. Glencoe, Illinois: Free Press.
- Van Bastelaer, A. – Vaguer, C. (2004): Working Times. *Statistics in Focus*, Theme 3, No. 7.
- von Tunzelmann, N. (2003): An Evolutionary View of Dynamic Capabilities. *Économie Appliquée*, Vol. 56, No. 3.